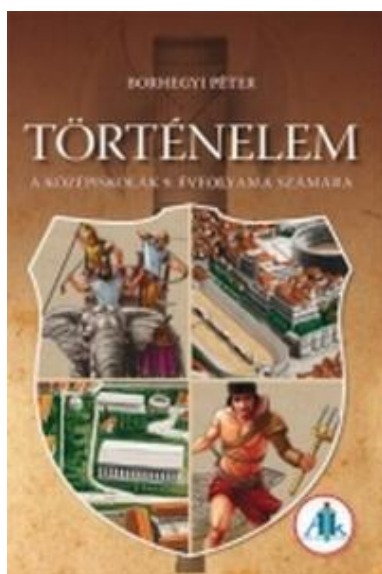


Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/06/borhegyi-peter-tortenelem-a-kozepiskolak-9-osztalya-szamara-02-02-07/>

Borhegyi Péter

Történelem a középiskolák 9. osztálya számára¹

(Készült a Kiadó és a szerző ajánlásai alapján)



Az Apáczai Kiadó új középiskolai történelemtankönyvsorozatának első kötete szándéka szerint minden diáknak szeretné megmutatni e tantárgy szépségeit. Ez a törekvés talán nem is reménytelen, hiszen a diákok már az általános iskolában sokat foglalkoztak a történelemmel. S noha nyilvánvalóan sokan megkedvelték, néhányan esetleg kevésbé lelkesedtek iránta. A szerző, aki maga is történelemtanár, ismeri ezt a gondot: vannak diákok, akik könnyedén meg tudják tanulni az évszámokat, neveket, és vannak diákok, akik gyorsan elfelejtik a lexikai ismereteket, de felismerik a

történelmi összefüggéseket. És persze vannak olyanok is, akik kevésbé szeretnek óráról órára tanulni, de emlékeznek egy szórakoztató sztorira, netán csak a történelem egy bizonyos szelete (pl. hadtörténelem) kelti fel az érdeklődésüket.

A tankönyv szerzőjének természetesen figyelembe kellett vennie az új érettségi követelményrendszerében megjelenő szemléletváltást is. Ennek az a célja, hogy a képességek és az önálló tevékenységformák fejlesztése révén a diákok képesek legyenek önálló ismeretek megszerzésére, értelmezésére, ezek alapján önálló vélemény kialakítására. A hagyományos lexikális tudás mellett így a hangsúly az összefüggésekre és a már említett tevékenységformákra tevődött át. Továbbra is szükség van tehát a történelem tanulására, de nem magolásra, hanem a történelmi „tisztánlítás” kialakítására kell törekedni.

A könyv az összes jelzett szempont figyelembevételével készült, a diákok a források segítségével felfedezhetik a történelem minden jelentősebb részletét, összetevőjét (pl. életmód, gazdaság, kiemelkedő személyiségek stb.).

Borhegyi Péter: Történelem a középiskolák 9. osztálya számára

- A leckékben különféle *forráscsoportok* (szövegek, ábrák, táblázatok stb.) találhatóak kérdésekkel; amelyek az anyag könnyebb feldolgozását, illetve a *kompetenciák fejlesztését* szolgálják. Tulajdonképpen ez az a rész, amelyet a tanár a diákokkal feldolgoztat majd a szakórán.
- A források közötti *főszöveg*, az adott leckéhez kapcsolódó törzsanyag, az otthon megtanulandó anyagrészt tartalmazza. A *lexikai kiemelések* a főszöveg mellett az *érettségi követelményeire* vonatkoznak.
- A leckék végén található a „*Sokoldalú történelem*” rész, ahol a szerző elsősorban arra törekedett, hogy a történelem egyéb izgalmas részeit, annak érdekességeit mutassa be. Ezek feldolgozása megfelelő tanári kiegészítésekkel órán is megtörténhet.

A 9. osztályos tankönyv a Kiadó négykötetesre tervezett középiskolai sorozatának elsőként megjelent része, amely a konstruktivista pedagógiai elvek alapján kívánja fejleszteni a tanulók képességeit, készségeit. E korszerű szemlélet képezi a Kiadó kompetenciaalapú kerettantervének – melyhez a tankönyvcsalád készül – gerincét is az Ember és társadalom műveltségi területen. A könyv szorosán és következetesen épít az általános iskolában elsajátított ismeretekre, szintetizálja és magasabb szinten újra megtanítja azokat.

A szerző a történelem átfogó, komplex megismertetésére törekszik, ezért hangsúlyt fektet a szaktárgy fontos részterületeire is: az életmódtörténetre, az eszmetörténetre és a kultúrtörténetre. Evvel szoros összefüggésben a tankönyv számtalan képi elemet, forrásszemelvényt, illetve ezekhez kapcsolódó kérdéseket, feladatokat tartalmaz, melyek lehetővé teszik nemcsak a tantárgyi integrációt, hanem a differenciált órai és otthoni fejlesztést is. Minden tanuló képességei, felkészültsége alapján választhat további feladatokat a felkínáltakból, de a minimális követelményszintet mindenhol jelzi a tankönyv szövege.

A passzív tanulói befogadás helyett a vitakultúra elsajátítását, az új ismeretekből történő következtetések leszűrését támogatja, az önálló ismeretek megszerzésére, értelmezésére, ezek alapján önálló tanulói vélemény kialakítására törekszik. Módszertanilag az összefüggések felismertetésére és a kooperatív tevékenységformák alkalmazására helyezi a hangsúlyt. A tananyag feldolgozásának módszerei: ismeretközlés, kooperatív tanulási módszerek, önálló és csoportmunka, gondolkodtató kérdések, ösztönzés a tanulói aktivitásra, a tanultak új szempontok

Borhegyi Péter: Történelem a középiskolák 9. osztálya számára

szerint történő átgondolására és az ismeretek szintézisére. A projektmunkára felkínált lehetőségek erősen építik a tanulók szociális kompetenciáit, az együttműködési készséget és a csoport egésze iránt érzett felelősséget.

A tankönyv szerkezete világos, könnyen érthető és követhető; egyértelmű, világos és lényegre törő szöveges megfogalmazás jellemzi. Az érettségi követelményeket külön lexikai kiemelésekkel jelzi, továbbá összegző vázlatokat, az anyagrészeket összefoglaló kérdéseket és feladatokat is tartalmaz. A megfelelő források (szöveg, ábra, kép) felhasználásával, a kompetenciák fejlesztésével építi fel a leckéket. Az ismeretközlő részeket rajzos illusztrációk, térképek kísérik, a leckéket kérdések és feladatok, az egyes főbb fejezeteket összefoglalók zárják. Így a tanulók a tanulás folyamatában világosan láthatják a követelményeket, a megtanulandó anyagot és a megválaszolandó kérdéseket.

Minthogy a tananyag integráns részét képezi az egyetemes történelmi rész, a szerző nagy hangsúlyt fektet más népek, országok és korok eltérő kultúrájának bemutatására, az irántuk érzett tolerancia erősítésére az ismeretek közlésének segítségével. A kapcsolódó kérdések, feladatok és érdekességek utalnak a jelen tényeire is, így a történelmi ismeretek mint a mai társadalmi-politikai helyzet magyarázó okai is megjelennek.

A tankönyvsorozat első (9. osztályos) része 2010-ben, a második kötet, a *Történelem a középiskolák 10. évfolyama* számára 2011 tavaszán jelent meg az Apáczai Kiadó gondozásában, a 11. és 12. évfolyamra tervezett kötetek előkészület alatt állnak.

Mindkét kötetből egy-egy leckét közlünk² – a Kiadó és a szerző jóvoltából –, hogy illusztráljuk a leírtakat, és jobban elképzelhetővé tegyük a munkát. (Lásd: melléklet)

Az alkotók remélik, hogy a kollégák számára egy jól használható, a diákoknak pedig egy megkedvelhető tankönyvet sikerült összeállítaniuk.

MELLÉKLET

A mintaleckét a képek alatt elhelyezett címekre (linkekre) kattintva lehet letölteni.

6. HÓDÍTÓ BIRODALMAK (ASSZÍRIA ÉS AZ ÓPERZSA BIRODALOM)



A hódító Asszír Birodalom

Osszegezzük, hogy milyen térségek és kultúrák kerültek az asszírok fennhatósága alá! Hogyan befolyásolhatta az asszírok földrajzi elhelyezkedése a hódításokat? Milyen módon osztották fel az Asszír Birodalmat a médek és az újbabiloniak? Melyik mai ország területén találhatóak a birodalmak központjai?

Az asszír hatalom fellépése

Az Észak-Mezopotámiában, a Tigris felső folyásánál (Assur és később Ninive környékén) élő asszír népcsoport évszázadokon keresztül kereskedő törzsnek számított. A terület itt már alkalmatlan volt az öntözéses földművelésre, ezért állattenyésztéssel foglalkoztak, és elsősorban a juhok gyapjút és a hegyekben bányászott ércet (őn, ólom) szállították más területek irányába. Nemsokára azonban Kis-Ázsiában ércelőhelye-

[Mintalecke a 9. osztály számára készített könyvből](#)

(Kattintson a címre!)

41. ERDÉLY ARANYKORA

A „Két Nagy Császár” válságos évtizedei

Az **Oszmán Birodalom** a 17. század elején általános válságba jutott. Néhány évtizedig uralkodásra kevésbé alkalmas szultánok kerültek hatalomra, és az udvari elit, a „palotarend” befolyása megnőtt. A **központ meggyengülését** kihasználva a hatalmas birodalom tartományvezetői (bégek, pasák) önálló politikát folytattak; a kincstár egyre **kevésbé bevétellel** rendelkezett. A **pénzügyi nehézségek** a janicsáralakulatokat is érintették, a létszámában megnövekedett haderő egyre gyakrabban lázadott. A meghódított területek csökkenésével beszűkültek a kiosztható szpáhírbirtokok, sőt sok helyen a birtokok örökithetővé váltak. Mindez aláásta a mozgósítható lovas alakulat harci erejét. A **lázadó tartományokkal szembeni fellelés, a belső problémák, a decentralizáció** megakadályozása évtizedekre lefoglalta az oszmánokat.

A **Habsburg Birodalom** legfőbb politikai irányvonalát a tizenöt éves háború után az **ellenreformáció** térnyerése és a **birodalmi rendek** (csehek, osztrákok) **hátterbe szorítása** határozta meg. Mindez **aktívabb nyugati politikához** vezetett, s az osztrák Habsburgok hamarosan belesodródtak a **harminczéves háború** (1618–1648) pusztító küzdelmébe. Bécs és Isztambul lekötöttsége **aktív erdélyi politizálásnak** teremtett lehetőséget.

Bethlen Gábor fejedelem, amint a fejedelemséget elnyerte, [...] azonnal hogy tárháza valamit gyarapodni kezdte, az Isten tiszteletére nézendő szorgalmatos gondja után mind székes helyén, Fehérvártól, Radnóton, Alvincen, Balásfalván, Fogaras és Várad váraiban nagy, friss, fejedelmi pompás épületű házakat építtetett vala, [...] Fiscus [kincstár] jószágaiban való majorkodásokra, oeconomia [gazdálkodásra] praefectusokat, jó gondviselőket, udvarbírákat állítottván mindenütt, a sóaknák, arany-, ezüst-, kénés- [higany] és rézbányáknak műveltetéseket ottan jó helyben állattatta, és azoknak műveltetésekre messzűnen is nagy költséggel azokhoz jó értő tudós főmestereket hozatott vala.

De mindenekfelett az Isten tiszteletét minden tehetsége szerinti nagy szorgalmatossággal igyekezte az hazában felállítani, scholákat [iskolákat] építtetni, azokban a deák széptudományokat taníttatni, a belgiumi, angliai akadémiákban tudós ifjakat nagy költséggel szakadatlanul feljártatni, és taníttatni, a hazát református tudós keresztényen tanítókkal, tudós professzorokkal megékíteni fő gondja volt. [...]

Bibliothecát [könyvtárat] külön-külön tudományokhoz tartozó gyönyörűséges jó könyvekkel rakottat, olyat szerzett vala ugyanazon kollégium szükségére, amelynek is megszerzése sok ezer tallérokban kerülhetett. [...]



Bethlen Gábor

[Mintalecke a 10. osztály számára készített könyvből](#)

(Kattintson a címre!)

JEGYZETEK

1. BORHEGYI Péter (2010): *Történelem a középiskolák 9. évfolyama számára*. Apáczai Kiadó, Budapest, 272 l. (AP – 091 601)
2. 9. osztály: Hódító birodalmak (Asszíria és az Óperzsa Birodalom); 10. osztály: Erdély aranykora

A cikk elején felhasznált kép forrása: http://www.apaczai.hu/image_2.php?s=53&p=194675&w=140 (Letöltés ideje: 2011.05.20.) (A további képek a kiadó által biztosított próbaleckékből származnak.)